

Posebne zahvale našim domaćinima, sestrama karmelićankama od Fatime, gdje smo se osjećali doma i gdje smo dijelili iskustva i time podijelili stvarnosti Karmela u Latinskoj Americi, Brazilu, Filipinima, Sjevernoj Americi, Australiji i Aziji i Oceaniji, Europi i Indiji.

Želimo da ovaj događaj pripremi naša srca za obilježavanje 5 stoljeća od rođenja naše Majke, sv. Terezije, kako bi naš Sveti Red postao providan svijetu uz ljepotu i ljubav Svetoga Trojstva.

U zajedništvu,

Sr. Domitille of the Trinity
 Sr. Teresita of the Child Jesus
 Sr. Michael of Christ the King
 Sr. Lucía of the Cross
 Sr. Verónica of the Holy Face
 Sr. Clare of the Eucharist
 Sr. Helen
 Sr. May Catherine of Christ
 Sr. Cristina Maria of St. Joseph
 Sr. Sagrario the Holy Trinity

Fátima, 1. svibanj 2009.

ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA U REMETAMA

Kako je došlo do toga? Ozbiljniji radovi na obnovi svetišta Majke Božje Remetske koja je i župna crkva župe Uznesenja Blažene Djevice Marije započeli su 1973.

godine nastojanjem remetskih župljana sa župnikom o. Antom Stantićem. Gradski zavod za zaštitu spomenika dao je odobrenje da se crkva iznutra oboji i da

bude uredna. Kad je crkva bila pripremljena za početak ličilačkih radova i kad su oni otpočeli, počele su se na stijenama pokazivati boje. Radovi su obustavljeni i pristupilo se sustavnom ispitivanju zidova. Ispitivanja, koja je vodio spomenuti zavod, pokazala su ono na što je upozorila u samim počecima prof. Marija Mirković, da je crkva sigurno oslikana u cijelosti, a ne samo djelomično, kako je tvrdila prof. Ljiljana Nikolajević. Država je osiguravala sredstva za radove koji su trajali jako dugo. U tu je svrhu zamijenjen i crijep na krovu crkve, ali ne i krovište, da se izbjegne prokišnjavanje. Tada (1980.) je popravljen i krov nad ostatkom samostana. Tijekom tih radova odstranjena su stropna gipsana rebra, što ih je dao postaviti Bolle u obnovi nakon potresa 1880., i ostalo je oko 40% Rangerove slikarije, kako na stropu tako i na stijenama. U donjoj lađi su učinjeni neznatni zahvati. Radovi su prekinuti 1989. Sredstava nije bilo.

Velika vlažnost, koju nije smanjilo ni uvođenje grijanja u crkvu, nije dozvoljavala ozbiljnije zahvate. Unatoč tome crkva je iznutra uređivana sredstvima župljana i hodočasnika. Drenaža crkve je postala zadatkom broj jedan. Arh. Perušić je podnio zahtjev na Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, koje je odobrilo 300.000,00 kuna. Prije izvedbe drenaže, u pokusnim ispitivanjima uočili su se snažni zidovi uz južni dio crkve, koji su zahtijevali arheološka ispitivanja. Radove je preuzeo Muzej grada Zagreba i povjerio sve arheologu Borisu Mašiću. U kasnu jesen 2007. započeli su radovi. Početna iskapanja su pokazala da se očekuje veoma ozbiljan posao. Radovi su nastavljeni u proljeće

2008. i trajali su do zime. Otkriveni su temelji dviju ranijih crkava. Njihovi temelji su uočljivi i vidi se da su crkve građene na klizištu koje je uzrokovalo rušenje prve pa i druge građevine, dok nije izgrađena treća, današnja, na čvrstom zemljištu. Na temelju nekih sitnih pokazatelja stručnjaci tvrde da je postojala još jedna, koju zovu "nultom" crkvom. Vjerojatno se radi o onoj crkvi, kapeli Majke Božje za koju se tvrdi da ju je Kaptol dao pavlinima. To je za sada pretpostavka.

Otkriveni su i temelji i urušena kripta kapele Majke Božje Remetske, koja je 1654. bila posvećena zajedno s obnovljenom crkvom, na Bijelu nedjelju, pa je to dan posvete crkve i danas. Kapelu je uklonio nakon potresa spomenuti obnovitelj. Vidljivi su i snažni temelji velikog mramornog oltara što ga je u nju 1707. dao smjestiti kanonik darovatelj Znika, a biskup Verhovac ga je dao prenijeti na današnje mjesto u crkvi.

Ove 2009. godine radovi su nastavljeni. Tijekom zime u zidove crkve su postavljeni mjerači koji trebaju pokazati kako građevina crkve odgovara na učinjeno. Uočeni su neki pomaci, ali ne prijeteći. Oni, izazvani drhtanjem tla zbog

prometa. Smanjili smo zvonjavu, posebno najvećim zvonom, osim na velike svetkovine. Nalazi tih ispitivanja još nisu poznati. U obradi su.

Otkriven je i vanjski ulaz u kriptu prve lađe svetišta. Taj ulaz do sada nije bio vidljiv. Kripta je čista, suha. Sastoji se od kvadratne dvorane. Zidovi s južne i sjeverne strane se svijaju u boltu, a s istočne strane ima 8 ukopnih mjesta, niša, a sa zapadne dva. Dužina dvorane iznosi 430 cm, a širina 420 cm. Na tjemenu bolte visina je 190 cm. Dubina ukopne niše iznosi 235 cm. Dakle, dužina kripte s dužinama niša iznosi 9 m. Hodnik prema vanjskom izlazu dug je 350 cm, širok je 90 cm, a visok 155 cm. Ulaz u kriptu iz crkve napravljen je 1937. godine, jer se nije moglo otvoriti onaj iz vana. Tadašnji župnik je dao kriptu očistiti. Takvom smo je zatekli kad smo je 1997. ponovno otvorili, s crkvene strane. Nadali smo se većem prostoru koji bi mogli upotrijebiti za muzejski izložbeni prostor, ali protežnosti koje sam naveo govore suprotno našim očekivanjima. U kriptu su za sada pohranjene kosti koje su iskopane u tijeku arheoloških istraživanja.

Obavješćivanje javnosti

Već prije početka radova župljane i hodočasnike smo prigodnim listićem obavijestili najavivši radove koji predstoje i radi čega. Župni listić *Advocata Croatiae* – list svetišta i župe redovito je

upozoravao na događanja. Gradsko povjerenstvo za remetsko nalazište dalo je obavijesti u dnevnom tisku (*Vjesnik*, *Večernji list*). Stručnjaci su davali izvješća u *Numizmatičkom vjesniku* (o nalasku medaljica i zlatnika iz doba kralja Andrije Korvina), zatim u stručnom časopisu "*Opuscula arheologica*" Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a u tisku je cjelokupni prikaz događanja i nalazaka u *Hrvatskom arheološkom godišnjaku*. Zajednica karmelićana u Remetama posebno je izvještena o svemu prošle zime, kad su djelatnici Muzeja grada Zagreba sve izložili i odgovarali na upite. Gospodin gradonačelnik, Milan Bandić, s članovima uprave grada više puta je posjetio radilište-nalazište, a pred konac drugog dijela istraživanja u sve je pomno upućen i zamoljen da odobri sredstva za nastavak radova, što je on i učinio u ožujku ove godine, te su radovi mogli biti nastavljeni.

Prijedlozi za budućnost:

Uzrok i povod svemu ovome jest izvođenje drenaže koja bi crkveno zdanje oslobodila prekomjerne vlage. Sama istraživanja nameću često neočekivane zadatke. Usput se svakako razmišlja o konačnom uređenju prostora južno od crkve. Teško je naći graditelja za taj posao. Ovih dana se javio jedan, koji je već jednom odbio, ali nakon promišljanja pristao je dati, za sada barem, polaznu točku. Zadatak mu je predložiti najprihvatljivije rješenje za obilježavanje iskopina. Taj nam prostor treba u vidu crkvenih slavlja, za hodočasnike i njihove potrebe u manjim skupinama, za župna slavlja; Prve pričesti, slavlja Potvrde. Treba tu ugraditi temelje srušene kapele Majke Božje Remetske, koji bi mogli

poslužiti u svrhu oltarnog prostora. Dao sam prijedlog da se na južnom zidu donje lađe otvori negdašnji ulaz u kapelu, kako bi crkva bila povezana s vanjskim prostorom, što je za sada prihvaćeno s velikom sumnjom.

Završetak tih radova misli se obilježiti jednim znanstvenim skupom, na kojem bi se prikazala i obrazložila sva događanja. Taj bi skup, simpozij, urodio jednim zbornikom. Razmišlja se i o filmu o Remetama: Svetište, sjedište Provincije, samostan, župa. Nešto više o tome će biti govora na jesen.

Nakon arheoloških istraživanja treba pristupiti uređenju cjelokupne fasade crkve i krova nad sakristijom. Sve to požuruje i dvjestota obljetnica osnutka

župe Marijina uznesenja na nebo, a to pada 12. listopada

2012. godine. Mnp. n. o. Provincijal me je zamolio da o svemu tome napišem nešto za naše službeno glasilo. Učinio sam ovo. U pretprošlom broju Karmelskog vjesnika, kao i u jednom od prethodnih brojeva *Advocatae Croatiae* ima opširniji i stručni članak pa upućujem na njega.

Braći zahvaljujem na strpljivosti s radovima i radnicima. Mi nećemo i ne možemo sve završiti, ali mlađu braću kojima će Bog sve ovo staviti u ruke i na dušu, oslobodit ćemo ovoga što mi sada činimo. Sve nas i naš rad neka prati moćni zagovor Najvjernije Majke.

Br. Vjenceslav Mihetec, upravitelj svetišta

IZIŠAO PRVI BROJ GLASILA "OTAC GERARD"

"Otac Gerard. Glasilo Vicepostulature za upoznavanje Sluge Božjega o. Gerarda Tome Stantića, karmelićanina" - naziv je novog Glasila kojega je pokrenula naša Provincija i koje istovremeno izlazi na hrvatskom i na mađarskom jeziku. Glavni i odgovorni urednik je mr. Mato Miloš, Vicepostulator, a uredništvo uz o. Matu sačinjavaju mr. Vinko Mamić, provincijal i dr. Jure Zečević, tajnik provincije. Uredničko Vijeće čini osam članova. O Glasilu se u ovom broju Karmelskog vjesnika govori i u izvješćima iz Bačke. Nema potrebe ovdje prepričavati sadržaj Glasila, a sam naslov Glasila jasno govori o njegovoj svrsi. Stoga neko ovo podsjećanje posluži čitateljima Karmelskog vjesnika da posegnu za glasilom.

